

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาความหมาย คุณค่าและวิธีการในการทำผ้าพะเหวดในชุมชนตำบลลำโรง เพื่อศึกษาหารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเขียนผ้าพะเหวดตำบลลำโรง และเพื่อหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเขียนผ้าพะเหวดทั้งในเชิงคุณค่า ความหมายและวิธีการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนบ้านลำโรง อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี

พื้นที่และเป้าหมายในการวิจัย คือชุมชนตำบลลำโรง อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี ทีมผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย ผู้วิจัยหลัก ข้าราชการครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และตัวแทนนักเรียน จำนวน 24 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ข้าราชการครู ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน นักเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มเขียนผ้าพะเหวด รวมทั้งสิ้น 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลภูมิปัญญากลุ่มเขียนผ้าพะเหวด แบบบันทึกการประชุมการจัดเวที กล้องบันทึกภาพ และเครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสอบถามความพึงพอใจการศึกษาดูงาน แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้งานศิลปะและการวาดภาพพะเหวด แบบสัมภาษณ์การศึกษาดูงานศูนย์อนุรักษ์ภาพไทยบ้านปลาขาว แบบสอบถามความพึงพอใจการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสอบถามและการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย ปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาความหมาย คุณค่าและวิธีการในการทำผ้าพะเหวดในชุมชนตำบลลำโรง ประกอบด้วย บริบทชุมชนตำบลลำโรง ด้านความเป็นมาของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เศรษฐกิจของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ โครงสร้างองค์กรต่างๆในชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่างๆ บริบทโรงเรียนบ้านลำโรง ด้านข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ด้านความร่วมมือของชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาด้านการเรียนการสอนศิลปะ บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านความหมาย คุณค่า ความสำคัญทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ และวิธีการในการทำผ้าพะเหวดในชุมชนตำบลลำโรง ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนปฏิบัติการ และขั้นตอนหลังปฏิบัติการ

2. การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเขียนภาพพะเหวด ในชุมชนตำบลลำโรง อำเภอดาหลวง จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการศึกษาดูงานกลุ่มศูนย์อนุรักษ์ภาพไทย บ้านปลาขาว อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุดรธานี เขียนภาพพะเหวด และการศึกษาดูงานภาพเขียนพระเวสสันดรชาดก ณ จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานทั้งสองกิจกรรม การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมและการได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน การเทียบเคียงแนวปฏิบัติที่ดีเลิศของศูนย์อนุรักษ์ภาพไทย การเขียนภาพพะเหวดของนายมงคล เข้มเพชร และภูมิปัญญากลุ่มเขียนภาพพะเหวด 2) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้งานศิลปะและเทคนิคการวาดภาพพะเหวด เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลำโรง จัดนิทรรศการ “สูบแต้มอีสานและผ้าทอเมืองอุบล” กิจกรรมย้อนรอยเล่าเรื่อง “พระเวสสันดรชาดก” กิจกรรมความรู้พื้นฐานเส้นสี การวาดภาพตัวละคร และบ้านเรือนในพระเวสสันดรชาดก การผสมสีและการไล่ระดับสีเพื่อให้ภาพสวยงามสมจริง และกิจกรรมการนำความรู้สู่การปฏิบัติ เป็นการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์อนุรักษ์ภาพไทยและการอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้งานศิลปะและเทคนิคการวาดภาพพะเหวด ไปทดลองใช้ในการวาดภาพพะเหวด แล้วเปรียบเทียบผลงานของตนเองก่อนและหลังการพัฒนา ซึ่งพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาดูงานและการอบรมเชิงปฏิบัติการ มาใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี และมีความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาเพิ่มเติมศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสองกิจกรรมในระดับมาก

3. รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเขียนภาพพะเหวด ทั้งในเชิงคุณค่า ความหมายและวิธีการ เชื่อมโยงไปสู่การเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนบ้านลำโรง อำเภอดาหลวง จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยครู และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำขึ้น ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์เป็นหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชาการเขียนภาพพะเหวด (ศ 20201) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551